

Knjige pomožnega odbora za rudarje zaplenjene

Dognati se hoče, ako je bil ves denar, poslan rudarjem v podporo res vporabljen za podporo. — Po izjavi poštnega nadzornika je bilo nabranih več ko 179,000 dolarjev.

Pittsburgh, Pa. — (Zakasnelo.) — Dne 14. septembra t. l. so tukajšnji listi priobčili vest, da bo zvezni maršal David Goldman prihodnji dan zasegel računске knjige rudarskega odbora za pomoč (National Miners Relief Committee) po nalogu gl. poštarja. Poštni departement želi pregledati knjige, da dožene, ako ni bil denar porabljen v druge svrhe kot stavkujočim rudarjem v pomoč. Ta denar je bil po izjavi poštnega inspektorja nabran v odpono rudarjem na stavki, izjavlja G. V. Craighead. Maršal Goldman bo nastopil po nalogu zveznega distriktnega sodišča, ki bo izdano še ta večer.

Rečeno je bilo, da bodo računске knjige predložene veleporoti, ki se snide v Erieju v ponedeljek. Izpostavljeno je bilo tudi sodnijsko vabilo na ime Alfred Wagenknecht, ravnatelj za odpono. Craighead izjavlja, da so bili napravljeni vsi poizkusi, da se knjige izročijo z lepa zvedenjem v pregled brez vsakega sodnijskega postopanja, toda odbor je odklonil izročiti knjige, ker poštni nadzornik ni imel specializirane pritrobo.

Craighead je izjavil, da je odbor priznal, da je nabral več kot 179,000 dolarjev v odpono rudarjem samo skozi pošto v tem letu. In kadar se nabere tako velika vsota denarja iz vseh krajev dežele skozi pošto, tedaj ima ljudstvo, ki je darovalo denar in javnost, ki je bila povabljen darovati, pravico izvedeti, kako se je ta denar porabil.

Portoriški delavci lahko le pridobijo

Pol milijona portoriškega ljudstva je zdaj brez strehe in jela. Nereča se izpremeni za one, ki so jo preživeli, v blagoslov.

Washington, D. C. — Iz zanesljivih virov iz Portorika je zdaj ugotovljeno, da je silni orkan podrl slaba bivališča in da je okoli pol milijona ljudstva brez strehe, in da se ta nesreča izpremeni za one, ki so jo preživeli, v blagoslov. Ta nesreča prisili vlado, da uvede preiskavo, pomaga zgraditi človeška bivališča, uvede sanitarne naprave in se pobriga, kako žive "jibaros", portoriški kmetje na tej ameriški posesti.

Santiago Iglesias, predsednik Svobodne delavske federacije na Portoriku in socialistični senator teritorialnega senata, je zadnjih dvanajst let zamenj pri washingtonski vladi, da se uvede preiskava, v kakšnih življenjskih razmerah živi portoriško delavno ljudstvo. Vsako leto je apeliral na Ameriško delavsko federacijo, svoj apel je naslovil tudi na vsakega novega zborničnika in senatni odsek za otoske zadeve. Prosil je celo enega ali dva predsednika. Toda preiskava ni bila nikdar odrejena. Portoriški kmetje so se nadajali živeli v svojih brlogih, izdelanih s palmovimi vejami in brez zadostne hrane, izpostavljeni raznim boleznim in posebno pa mrzlici. Njih otroci so odrasli brez sol in so se le za silo napuščali pisati in čitati.

Zdaj so oči Združenih držav obrnjene na portoriško nesrečo. Iglesias, ki je bil v Mehiki, se najbrž napoti v San Juan, da pomaga organizirati odponočno akcijo za pol milijona ljudstva.

Mehika dobi predsednika prihodnji teden

Volitve bodo prihodnje leto. Večina je za Portesa Gila. Klerikalci poslali drugo spomenico.

Mexico City, 21. sept. — "El Universal" poroča danes, da je predsednik Calles večeraj konferiral s poslanci obeh kongresnih zbornic in jih urgal, naj kmalejši vprašanje njegovega nasledstva. Višja zbornica je na to v tajni seji sklenila sledeče:

Začasni predsednik se izvoli prihodnji teden. Služil bo 14 mesecev. Volitve rednega predsednika se imajo vršiti drugo nedeljo v novembru 1929 in izvoljeni predsednik nastopi službo 1. januarja 1930.

"El Universal" in "Excelsior" poročata, da se je večina poslanec v kongresu odločila za Portesa Gila kot provizoričnega predsednika. Gil je tajnik notranjih zadev v Callesovem kabinetu, civilist in Callesov prijatelj, ki bo nadaljeval Callesov program.

Kongres je večeraj prejel drugo spomenico mehiških katoličanov, ki prosijo za spremembo ustave in zakonov glede statusa cerkve. Prva spomenica, ki je bila predložena pred nekaj tedni je bila doslej ignorirana. Voditelji zbornice so rekli privatno, da spomenice ne morejo priznati prvič iz razloga, ker ni znano, katera cerkvena oblast jo pošilja: mehiški episkopat ali Vatikan. Podpisani ni noben škof. Drugič bi priznanje spomenice pomenilo, da kongres priznava, da je ustava, kolikor se tiče cerkve, neveljavna.

V spomenici zahtevajo katoličani svobodo in enake pravice za vse vere, v Mehiki (torej se odstopili od predpravice za rimsko hierarhijo), veronauk v vseh šolah: privatnih in javnih, pravice zemljiške lastnine brez državne kontrole in neomejeno število duhovnov vseh narodnosti. Zdi se, da so klerikalci privolili v spomenici v eno koncesijo, ki je, da cerkev ne nasprotuje registraciji duhovnov, ako je to potrebno v "statistične namene".

VELIKA IZMENJAVA DELAVCEV V ILLINOJSKIH TOVARNAH.

O nji pripoveduje poročilo illinojskega delavskega departementa.

Chicago, Ill. — Nepovoljne razmere v illinojskih industrijah se zrcalijo v mesečnih študijah delavskega departementa o izmenjavi delavcev v illinojskih tovarnah. Študije se raztezajo na 277 tovarnen in se nanašajo na mesec junij. Delavski departement je pronašel, da je treba najeti 82 delavcev za vsakih sto delavcev, da se obdrži zmerom skozi celo leto enaka delavna sila v tovarni.

Delavci opuščajo delo prostovoljno, ali so začasno ali pa za stalno odslovljeni. Prostovoljno jih pusti delo 50 odstotkov, začasno odslovljenih je 32 odstotkov, za trajno odslovljenih je pa 18 odstotkov.

Aimee se bolj zanima za pariške klubke kot za duše!

Pariz, 21. sept. — Aimee Semple McPherson, znana pridigarica "junakinja" iz Los Angelesa, je na obisku v Parizu. Od tujak gre v London, kjer bo skušala rešiti nekaj duš. V Parizu ne bo rešila nobene duše, kajti — kakor je rekla takoj prvi dan — satan ima tukaj preveliko moč. Večeraj je pa nagnanila, da morajo duše v Londonu počakati še nekaj dni. Aimee je našla v Parizu zelo zanimive prodajalnice ženskih oblek in klubov pa se bo zamudila.

POTEZA ŽELEZNIŠKIH MAGNATOV

Zavlačevali so zahteve zapadnih železničarjev toliko časa, da stavka prične šele po končanih volitvah.

Chicago, Ill. — Železniški magnati so se zopet izkazali za mojstre v strategiji. Zavlačevali so zahteve sprevodnikov in zavračali na zapadnih železnikah, da ne more priti do stavke prej kot šele po volitvah dne 6. novembra.

Gibanje za povišanje meze je pričelo skoraj pred enim letom. Ves ta čas se je ta zahteva vlečla od Poncija do Pilata, dokler se ni tako zavlekla, da se ne bo mogla pričeti stavka pred predsedniškimi volitvami, za katero so sprevodniki in zavračali odlašali z veliko večino. Unila se je ves čas trudila, da gre njih zadeva naprej. Rešitev vprašanja je bila odložena in zopet odložena. Meseči so pretekli, preden so prišla pogajanja. Ta so se zopet vlekle skozi vse poletje, tako da je bilo treba članom predložiti vprašanje stavke. Zopet so se vršila pogajanja, ki so bila brez uspeha. Nato so se pričeli vmešati v stvar zvezni pogajalci. Tudi to je zopet vzelo nekaj časa. Pogajalci so ubirali na mirovno struno, dokler ni bilo jasno, da stavka ne more pričeti prej, kot po končanih predsedniških volitvah. Nato so nehali ubirati strune in odšli.

Odborniki organizacije sprevodnikov in zavračev se zdaj posvetujejo glede prihodnjega koraka. Pričakovati je okoli 70,000 do 80,000 sprevodnikov in zavračev na 55 železnikah.

Smith odgovoril protikatoliškim agitatorjem

Pravi, da republikanci netijo versko vprašanje in "šepetajo kampanjo". Nče, da bi ga katoličani volili radi tega, ker je on katoličan.

Oklahoma City, Okla. — Al Smith, demokratski predsedniški kandidat, je v četrtek zvečer na svojem volilnem shodu v tem kukluksklansem gnezdu silovito napadel nasprotnike, ki ga pobijajo radi njegove vere; zlasti je bil srdit nad "šepetalc", ki agitirajo od ust do ust po vseh južnih državah proti njemu.

Smith je obdolžil voditelje republikanske stranke, da dajejo potuho "šepetalcem" in da se oni dvignili versko vprašanje na površje. V dokaz je navedel mra. Mabel Walker Wilbrandtovo, pomožno generalno pravdnico v zadevi prohibicije, ki je na ohijski konferenci metodistične cerkve pozvala vse metodistovske pastore v deželi, da agitirajo proti Smithu radi tega, ker je katoličan. Nadalje je Smith odprto napadel demokratskega senatorja Owena v Oklahomi, ki tudi agitira proti njemu radi njegove vere.

Smith je rekel, da vera se ne bi smela izrabljati v politiki in on sploh ne mara katoliških glasov, ki bi bili oddani zanj samo radi tega, ker je on katoličan.

Nemški cepelin pride v Ameriko.

Berlin, 21. sept. — "Grof Zepelin", novi nemški zrakoplov, največji na svetu te vrste, kmalu odpošuje po zraku v Ameriko. Večeraj je plovno olul 625 milj nad Švicco in Porenjem. Plul je s povprečno hitrico 70 milj na uro in v kabini je bilo 32 oseb. Kabina ima deset oddekov, velik salon, kuhinjo in vse komfortnosti morskega parnika.

Število žrtiev orkana v Floridi raste dnevno

Zdaj poročajo, da je 800 mrtvih. Veliki kupi mrličev. Kužne bolezni ogrožajo prebivalce.

Palm Beach, Florida. — Število mrtvih vseh tropičnega viharja, ki je divjal preko Floride zadnje nedelje, se zdaj računa na 800. Estimacija prihaja od voditeljev Rdečega križa.

Sto štirjaskih milj Floride je prizadetih in mrličev leže ponekod kupoma. Največ žrtiev je črnec, ki so delali na plantažah. Razmere med prebivalci opustošenega dela države — v okoliših West Palm Beacha, Evergladesa, Pahokeeja, South Baya in Canal Pointa — so nepopislne. Kužne bolezni se pojavljajo in ranjenci se nimajo v kaj preobčeli. Vseh mrličev še danes niso pokopali in po nekaterih krajih se razširja silen smrad.

Uradniki Rdečega križa so v črtek ponovno apelirali za finančno pomoč. Obenem so uradniki ljuto ožigosali poročila, ki se razširjajo po Ameriki in skušajo dementirati resnico o položaju. Ta poročila razpolijajo zemljiški spekulantje, ki prodajajo zemljišča v Floridi in ki bi radi uverili ljudi zunaj Floride, da je Florida varna pred viharji. Ti falotje zdaj najbolj ovirajo pomožno akcijo v prid nesrečnikom.

Kampanja proti Mafiji

Sodnik odredil, da mora biti italijanska organizacija hudo delcev v Chicagu uničena.

Chicago. — Sodnik Frank Comerford, pred katerim je v teku preiskava glede ugrabitve 10-letnega italijanskega dečka Billy Rainerja, je 20. t. m. pozval policijskega komisarja Russella, naj koncentriira ves svoj policijski aparat za uničenje italijanske Mafije v Chicagu. Sodnik je opozoril komisarja na neki članek v časopisu, v katerem je rečeno, da so gotovi policaji v zvezi z mafijci in ti so se pogajali z ugrabitelji Billy Rainerja ter obljubili krivcem imuniteto, če dečka takoj izpuste. Ako je to resnica — je rekel sodnik — je toliko večja dolžnost oblastvenih organov, da razgrajajo zločinsko zvezo med policijo in Mafijo ter njunimi političnimi zaščitniki ter razkrinkajo vso lumparijo ne glede na to, koga to bo bolelo. Za lopove, ki so ugrabili dečka in zahtevali \$60,000 odkupnine zanj, ne sme biti nobene milosti, čeprav niso dosegli svojega namena.

Senzacija, da je nekaj policajev zapletenih, je bila podkrepljena, ko je policijski komisar Russell v četrtek zvečer premestil italijanskega detektiva Paula Riccia, ki je pomagal v preiskavi proti ugrabiteljem dečka. Riccio je obdolžen, da je rekel dečku, ko so ga tatovi izpustili, da naj "ničesar ne pove, kar je videl in slišal." Riccio se izgovarja, da ni rekel tega, ali sum, ki leti nanj, je tako velik, da ga je komisar takoj odstavil od dela v tej aferi.

Policija smatra, da ima v rokah pravega krivca, ki je ugrabil dečka. Piše se Angelo Pettiti, salunar, 1737 Polk st. Dečekov stric, Nicholas Raineri, je povedal policiji, da je Pettiti tisti človek, s katerim se je on pogajal v imenu svojega brata, dečkovega očeta, glede odkupnine. Druga priča je potrdila, da je Pettiti telefoniral dečkovi materi grozeč ji s smrtjo dečka, če ne pošlje denar. Stari Raineri se je bil že pogodil za \$5000 in njegov brat je nesel denar na označeno adresu, toda Pettiti je bil takrat že aretiran in vsota ni bila izplačana.

Policija je ni našla farmarske hiše, v kateri so imeli mafijci dečka zaprtega trinajst dni.

PRAVO IZKORIŠČANJE KITAJSKIH KULIJEV

Japonska želi obdržati Mandžurijo. V pačtu ima zgradbo tovarnen na Kitajskem.

Washington, D. C. — Kdo bo dal Kitaju potrebni kapital za razvoj železnice, tovarnen in rudnikov? Združene države, Britanija ali Japonska in bo tako odločil usodo ljudstva, ki šteje 425,000 milijonov oseb? Kdo bo gospodaril je vprašanje, o katerem bo razpravljat viskont Ueda, član japonskega cesarskega sveta in ki je bil trikrat japonski minister zunanjih zadev s Kelloggom, državnim tajnikom, po svojem prihodu dne 26. septembra v Washingtonu.

Ueda je prišel via Mukden, kjer se je razgovarjal s baronom Hajačijem, japonskim zastopnikom in faktičnim diktatorjem. Konferiral je tudi z generalom Canghaiuiliangom, sinom pokojnega Canghaiuina, ki je bil pognan v zrak v trenutku, ko se ni oziral več na želje japonskega zunanjega ministrstva in je Peking izročil kitajskim nacionalistom. V Parizu se je Ueda razgovarjal eno uro privatno s Kelloggom, dozdevno o Mandžuriji.

Japonska dobiva živež in sirovine za svoje industrije iz Mandžurije. Njen sedanji militaristični kabinet vztraja pri zahtevi, da se Mandžurija ne povrne v Federacijo kitajskih republik. Nacionalistični Kitajci so se borili z Japonci pri Tainanfuju, glavnemu mestu province Santung v mesecu maju, ko so Japonci skušali zadržati zmagovalen pohod kitajskih nacionalističnih čet proti severu. Japoncem se ni posrečilo ustaviti pohoda, toda armada broječa dvajset tisoč japonskih vojakov ostane v Tainanfuju. Trgovina v Santungu je mrtva. Japonce danes bolj sovražijo na Kitajskem kot kdaj prej v zgodovini. Japonci se zavedajo tega, za to žele obdržati Mandžurijo z vojaško silo.

Vse kapitalistične sile iščejo kontrolo nad človeško delovno silo v Kitaju.

Ueda prihaja v Washington da pregovori Kellogga, da zdaj ob tem času Združene države pokažejo, da se ne zanimajo za japonsko manevriranje, da se raztegne protektorat Japonske pretek Mandžurije, če ne, izruhnepo zopet uničevalni nemiri proti tujcemcem v Kitaju. Britanija je imela tudi vedno také cilje pred očmi. Skušala je odpraviti Združene države kot "velikega brata" Kitaja pri mednarodnih preprih, kdo naj izkoristi ogromno delovno silo kitajskega ljudstva.

Ako se Japonaki posreči v tej preizkušnji dobiti kakšno prednost, tedaj svoj denar porabi za zgradbo tekstilnih in drugih tovarnen, v katerih bo delavstvo bolj izkoriščano kot na Japonskem. Ako bodeta britski in ameriški kapital zgradila tovarne v Kitaju, tedaj bodo kapitalisti večalimanj pod domačim pritiskom, da plačajo kitajskim delavcem tako visoke meze, da se v Kitaju razvije velik trg za tujezemske blago. Te zadnje smernice bi ne škodovala veliko delavstvu v Britaniji in Ameriki. Tako ima Uedov razgovor s Kelloggom opraviti z usodo milijonov Kitajcev in njih družin, pa tudi s stabilnostjo zaposlenja v Britaniji in Ameriki.

Naj se tadva diplomata sporazumeta na kar se hočeta, bo sporazum končno izravnal tekmo kapitalistov in vodil za investiranja denarja na Kitajskem in v Mandžuriji za prihodnjih deset let. Še le v prihodnjem desetletju bo vodstvo Kitaja odločeno. Ako mora Japonska izgubiti, tedaj najraje izgubi na-

"Večna" fašistična diktatura v Italiji

Mussolini odredil, da ima "veliki svet" stranke najvišjo moč. Tajnik stranke imenuje bodočega premijerja.

Rim, 21. sept. — Mussolini je večeraj, po šestih letih svojega režima v Italiji, storil nov korak, da zaigra fašizmu "večen obatoj".

Po večerajšem zaključku na zborovanju velikega sveta (glavnega odbora) fašistične stranke je postal veliki svet najvišja moč v državi, vrhovni politični organ, ki ima prvo in zadnjo besedo nad zakonodajstvom in vsami drugimi funkcijami države. Zbornica in senat sta podvržena velikemu svetu in le svetujeta vladati, skleniti pa ne moreta ničesar. Kralj je potrdil sklepe — in kralj bo toliko časa toleriran v Italiji, dokler se strinja z vsami sklepi velikega sveta.

Tajnik fašistične stranke je zdaj velika glava. Tajnik mora biti minister. Kadar se izprazni mesto ministrskega predsednika — to je kadar Mussolini umre — ima tajnik oblast, da imenuje novega predsednika. Tajnik tudi imenuje vse druge ministre za izpraznjena mesta. Tajnik ima vedno na razpolago listo imen zaslužnih fašistov za izbiranje ministrov.

Na ta način je Mussolini odgovoril na vprašanje: "Kaj bo potem, ko on odide?" Mussolini smatra, da je s tem rešeno vprašanje njegovega nasledstva. Veliki svet ni je tudi vzel oblast, da rešuje zadeve dinastičnega nasledstva, kar znači, da lahko vsak čas odstavi kralja in izvoli drugega. Dalje si je veliki svet pridržal moč, da edino on lahko reši vprašanje odnosov med cerkvijo in državo.

NOVA ODKRITJA V PREISKAVI TRUSTA ELEKTRIKE.

Trust kupil kopije Hooverjevega govora za \$646.

Washington, D. C. — Herbert Hooverjevo ime je bilo zanešeno v rekord zvezne obrtne komisije, ki preiskuje propagando elektrarnarskega trusta, ko je ta odkrila, da je National Electric Light asociacija kupila 49,500 kopij govora tedanjega trgovskega tajnika Hooverja, katerega je l. 1925. Imel na letni konvenciji National Association of Railroad & Utilities Commissioners. Za kopije Hooverjevega govora je trust plačal \$646.

Dalje je preiskava odkrila, da je William Allen White, znan kansaški urednik, prejel od trusta petsto dolarjev za govor, katerega je obdrževal pred konvencijo Electric Light asociacije l. 1926.

William H. Roth, tajnik New Jersey Utility asociacije, je na zaslišanju pred zvezno obrtno komisijo izjavil, da je družba pazila na vse ukrepe v državni legislaturi, ki so se tikale javno potrebščinjskih naprav. Trustovi agentje so bili poslani pred legislativne odbore, s katerimi so obdrževali konference, in tako pazili, da niso bile uzakonjene postavke, ki bi nasprotovale interesom elektrarnarskega trusta.

Bus se prevrnil; 25 ranjenih.

Bedford, Ind. — Petindvajset šolskih otrok je bilo ranjenih v bližini tega mesta, ko je nek avto zadel v bus, v katerem so se otroci vozili s šole na svoje domove. Dve deklici sta dobili težke poškodbe, katerim bosta najbrž podlegli.

pram Britaniji, svoji stari zaveznici. Ali preden izgubi vse, bo najraje napravila kompromis z Ameriko. Razdelila bo polje takole, da se ne bo ta razdelitev dotikala njenega zaloge v Mandžuriji.

Narodna Zveza (zaveza) (zaveza) \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta; Chicago in Cleveland \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta, in za tiskovno strovo \$9.00.

Naslov za vse kase ima stik s listom:

"PROSVETA"

3657 59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50 and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v objavi n. pr. (Aug. 31-1925) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevnikom potekla naročnina. Poslovite jo pravočasno, da vam ne nastavi fil.

MOONEY IN BILLINGS — ŽRTVI KAPITALISTIČNE MASCEVALNOSTI SE NISTA PROSTA.

Pot na Golgoti teh dveh delavskih zastopnikov še ni končana.

Ob času, ko je eksplodiral pekleni stroj pri pohodu za vojno pripravljanje v San Franciscu pred vstopom Združenih držav v vojno, je bilo jasno soditi iz razmer, da bodo delavci v Združenih državah zahtevali del od vojnih profitov. To pomeni z drugimi besedami, da se bodo delavci organizirali, zahtevali boljše meze in delovne razmere. Eksplozija peklenega stroja je profitlačni in najbolj delavstvu sovražnim podjetnikom prišla kot nalašč prav, da se izrabi proti delavskim organizatorjem in zastopnikom. Mesto da bi provzročitelji eksplozije iskali tam, kjer jih je bilo treba iskati, med fanatičnimi sovražniki Združenih držav, ki so mislili s takimi bedastimi čini koristiti svoji domovini in tako preprečiti vojno pripravljanje, je pa notranji krožek openarjarjev v Kaliforniji, ki se že od nekdaj odkljuje po svojem sovražnem mnenju proti organiziranim delavcem, zagnal krik, da je to delo delavskih zastopnikov in organizatorjev, ki so prepojeni z anarhističnim duhom. In ta krik se je pričel razlegati po dnevnem in drugem časopisu od oceana do oceana in kanadske meje do Mehškega zaliva in mehške meje. Policija in državni pravdnik so storili svoje in prijeli so bili delavski organizatorji in zastopniki delavcev kot povzročitelji eksplozije, dasiravno so imeli s peklenim strojem toliko opraviti, kot novorojeno dete.

Sodnik P. Griffin, ki je obsodil Mooneyja na vešala, je kasneje spoznal svojo zmoto in je rekel na domu gubernerja C. Younga: "Obsodil sem Mooneyja na smrt. Zdaj vem, da je bil napačni človek spoznan krivim in obsojen." Sodnik Griffin se je pridružil gibanju za izpremenitev smrtni kazni v jetniško kazen, ko je spoznal svojo veliko zmoto. Od tega časa je vedno rad pomagal, da se Mooney popolnoma pomilosti.

Ampak leta tečejo in nič ne rečejo. Mooney je presedel v ječi že dvanaest let in nastopil je trinajsto leto svojega jetniškega življenja zaradi hudodelstva, ki ga on ni izvršil, katerega on ni pomagal izvršiti in ki je še danes zagonetka, ampak ki je pomagalo finančnim silam in sovražnikom delavstva v Kaliforniji spraviti s pota enega najboljših zaupnikov in organizatorjev delavskih strokovnih organizacij.

Zdaj je zopet pričela kampanja za osvoboditev Tom Mooneyja in Warren Billingsa; ki je bil po nedolžnem spoznan krivim in obsojen s Tom Mooneyjem vred. Preden je pričela kampanja, je šla posebna delegacija, ki jo je vodil znameniti odvetnik Frank P. Walsh in ki je prišel iz New Yorka v ta namen, k gubernjerju, da mu izroči petico za pomilostitve. Poleg njega so bili navzoči William MacNevin, predsednik porote, distriktni pravdnik Matthew Brady iz San Franciscu, Paul Scharrenberg in Andrew Furuseth, zastopnika delavskih strokovnih organizacij, socialni delavci, duhovni, pridigarji in časnikarji.

Besede, ki so jih govorili sodnik Griffin in drugi so tvorili najbolj dramatični apel za pomilostitve.

Walsh je s prepričevalnimi besedami primerjal Mooneyja z Dreyfusovo afero v Franciji, ki se je razvila v svetovno afero. MacNevin, predsednik porote je dejal: "Ako bi vedeli o državnih pričah, kar vemo danes, bi nikdar ne izrekli, da je kriv."

Dve uri so ostali pri gubernjerju in govorili z njim. Po teh dveh urah je gubernjer izjavil, da bo pazno študiral omreževalno evidenco. Preje je ob takih prilikah vedno izjavljal, da on ne pomilosti nobenega jetnika, ki ni na paroli. Mooney ne mara vprašati za parolo, kajti Mooney je mnenja, če to stori, prizna sam, da je kriv, kajti obljubiti mora, da ne bo kršil več postav in izvršil kakega hudodelstva.

Mooney je značaj, kakršni se najdejo v današnjih časih le še med delavci in še tam so redki. Njegova misel je, bolje je umreti nedolžen v ječi, kot omadeževan v prostosti. In Mooney ima prav.

Njegov slučaj pokazuje, kako dolga in trnjava je pot, da se doseže pravica in poravnana storjena krivica celo v republiki, ako se delavstvo ne posluži svojega najboljšega orožja — volilnega listka pomagati pravici do zmage. Na drugi strani pa pokazuje, kako vladajoči razred sovraži vse one, ki vodijo delavce v bojih za boljše bodočnost njih in njih potomcev. Gorje onemu, ki pride neprijateljem delavstva v pest. Se danes se udeležujejo Kristove besede: "Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce."

VESTI IZ NASELDIN

Sheboygan, Wis. — V torek dne 18. septembra, je na tujakšnem okrajnem sodišču dobila državljanske papirje dobro znana rojakinja Mrs. Margaret Novak. Bila je edina Slovenka izmed tujakšnih priselcev, ki je brez vsakih težav prestala vse skušnje, stavišne po zveznem uradniku. Pred sedmimi leti je dospela sem iz Trnovega pri I-lirski Bistrici na Notranjem (kraj, ki sedaj je pod italijansko železno peto fašizma) in se je takoj lotila angleščine ter se je privadila ameriških šeg in običajev. Rojakinja Margaret Novakovi čestitam na njenem izrednem uspehu! Želim, da bi jo tudi ostale posnemale.

Z nastopom jeseni je izletna sezona obojena za to leto v zapor do prihodnjega poletja. Zima v teh krajih je dolga in mrzla, zato se pa tukajšnje prebivalstvo tem bolj veseli gorkega poletja, skrbno se pa pripravljajo z zalogo kuriva, da si čez zimo pri gorki peči ogreje ude, ko zunaj brije ostra burja.

Pravkar so sheboyganški rojaki, pa tudi rojakinje urno na delu, ker pravijo, da trta tam v daljni Kaliforniji je dobro obrodila. In če več "ga bomo sprežali," tem gorkeje nam bo, smo mnenja, kajti to bo tudi kurivo našim udom. Naši pridni rojaki so torej na delu, kot mravlje, neprenehoma: če ne zletujemo, pa stiskujemo. No, kakor pravijo, je menda pač božja volja tako "urhtala," da smo vedno "bizi," da se na ta način otmemo pregrešnih skušnjav, ki nas stalno zalezujejo, kajti gospodin Lucifer, oče vseh skušnjavcev, kakor nam je vsem znano, so vedno na delu; čim bolj kosmato dušo ali dušico vjamejo, tem bolj so je veseli. Ta spak pa ima še posebno veselje nad slovenskimi dušami "kranjske" kvalitete.

Well, naj ima ta nepridiprav veselje, tudi satansko veselje mu privoščimo, ker znano nam je, da je ta gospodin vedno na delu, torej je priden in marljiv, kot se spodobi vsakemu pravemu in poštenemu kresčanskemu človeku. Vsak ima svoj opravke; in on ima svojega Business je pač business. Kaj bi dušni pastirji delali, če ne bi imeli tega plemenitega Satana? S kom bi potem strašili svoje ovčice? Ves njihov business bi šel bankrot. Tu je torej dokaz, da je gospod Lucifer najbolj dobrodošel dušnim pastirjem.

Na društvenem polju, bi lahko rekli, da napredujemo, ako bi napredovali, tako pa samo životirimo, ker smo nekateri itak že prenapredni, pa ljubimo se medseboj kar se da. No, pa saj je ongi Janez pravil, da je vsak napreden, kdor naprej hodi. In v naši lepi naselbini tudi naprej hodimo. You bet!

Lokalni poročevalci.

Smrtna kosa.

Pittsburg, Kans. — Z delom v Kansasu gre bolj počasi. Ponekod počiva, v nekaterih krajih pa le pomalem obratujejo. Valed tega se mlajši delavci podajajo v industrijska mesta, kjer lažje delo dobe in so menda tudi boljše plačani.

Sporočiti imamo žalostno vest, da je sobrat Anton Simončič dne 29. avgusta par dni po operaciji in hudih bolečinah preminul. Operiran je bil dne 25. avgusta, nakar je bil par dni zatem malo bolj, končno pa ga je smrt rešila bolečin. — Tukajšnji društvi št. 411 SNPJ in št. 77 SSPZ sta mu priredili lep pogreb in ga sprejeli k zadnjemu počitku. Pokopan je bil v Cheeroke, Kans., dne 31. avgusta. Naše društvo mu je položilo krasen venec na njegov

Statistika o zakonu in ljubezni

Newyorški biro za socialno higijeno je hotel dognati, koliko sreče in nesreče prinaša zakon, oziroma ljubezen. Dva specialista v tem uradu, dr. Hamilton in dr. Macgowan sta intervjuvala sto mož in sto žen vprašanih, ki so se nanašala na rešitev tega problema. Odgovori so bili tako obširni in dozdnevno tudi toliko odkritostni, da sta si lahko napravila zanesljivo sliko o notranjih razmerah teh zakončev.

Starost intervjuvancev je bila med 23. in 59. letom, večina jih je štala med 30. in 40. letom. Zakonsko življenje je trajalo pri njih od pet do petnajst let. Po tem, kar so poročali, je doživelo teh 200 ljudi nič manj nego 1358 ljubezenskih afer — na vsakega posebej povprečno sedem! Tri ženske so izpovedale, da niso nikdar nikogar ljubile, pet žena, med temi omenjene tri, niso ljubile niti svojih mož. Kar se tiče zakonske sreče, je izjavilo le 51 mož in 45 žen, da jim je zakon prinesel neko stopnjo zadovoljstva. 29 mož je priznalo, da so si dovolili ljubezen tudi izven zakona, devet med njimi je dejalo, da so v zakonu drugače srečni. 71 mož je ljubilo samo svoje žene, 42 med njimi je bilo srečnih. Za ženske govorijo številke slabšo govorico: 41 jih je bilo zaljubljenih izven zakona, med temi jih je bilo 11 v zakonu srečnih. 56 žen je zatrjevalo, da so ljubile samo svojega moža, med temi jih je bilo 44 srečnih. Ti skoki čez zakonske ograde so vodili pri 28 možih in 24 ženah do dejanske nezvestobe. Hamilton in Macgowan sta povprašala poleg teh 200 oseb še celo vrsto drugih o razlogih, ki so vodili do poloma ljubezenskih razmerij pred poroko in med njo. 146 mož in 125 žen je navedlo "ločitev" kot vzrok konca, 93 možkih in 78 žensk je postalo sčasoma nezadovoljnih z ljubimko, oziroma ljubimcem; 7 možem in 17 ženam so pokvarile družine ljubinke ljubezensko razmerje; 6 možem in 2 ženam pa družine ljubimca; 82 mož in 31 žen je izgubilo v zadnjem trenutku pogum, da bi se zaradi ljubezenskega razmerja pretrgalo zakonsko razmerje; pri 7 možih in 15 ženah ni prišlo do ločitve samo zaradi smrti ljubimke, oziroma ljubimca. Na vprašanje, kaj je končalo nje ljubezensko razmerje, je odgovorila neka žena segavo: "Revel — poročila sem se z njim." Avtorja te statistike ugotavljata, da se pojavi pri ženskah okoli 40 leta nekaka kritična doba, ko poskušajo doživeti neko srečo, ki je v zakonu niso našle.

Dete umrlo radi opeklin. Chicago. — Ruth Managham je v četrtak pustila svoje dva meseca staro dete v vozičku pred svojo hišo, 7836 Luella av., in odšla nazaj v kuhinjo. Ko je čez par minut pogledala skozi okno, je opazila, da voziček gorí. Tekla je hitro na cesto in s pomočjo dveh drugih oseb je pogasila ogenj, toda dete je bilo že tako opečeno, da je par ur pozneje umrlo. — Kako je ogenj nastal, ni znano, domneva pa se, da je moral nekdo vreči gorčico cigareto v voziček in ga tako zapaliti.

IZ PRIMORJA

Tržaška "Edinost" ustavi-

na. — Dne 4. septembra je tržaški prefekt Fornaciari ustavil v Trstu izhajajoči slovenski dnevnik "Edinost". List ne sme več izhajati, razen pod vodstvom kakega fašista. — Istočasno so bili v Trstu trije slovenski inteligenti obsojeni na pet let konfinacije (izgnanstva). Obsojeni so zlobodravnik dr. Dorč Sardoc iz Gorice, odvetniški kandidat dr. Josip Dekleva iz Materije in visokolec Roman Pahor iz Trsta.

V postu fašistične špijonke

Skozi švicarske liste gre zadnje dni glasen protestni šum zaradi aretacije Cezarja Rossija, komplica Matteottijevih morilcev, ki je bil svojčas oproščen samo radi tega, ker je grozil, da bo v nasprotjem slučaju diskreditiral Mussolinija pred vsem svetom. Diktator, ki se nikogar nič boji, se je njegovih groženj tako ustrašil, da ga je res pustil čez mejo, kjer pa mu je Ross postal očitno še opasnejši, kakor v domovini. Zato se je prošle dni poslužil posebne pastil, katero se je mož ujel in sedaj ž sede za zapahom v ječi "Regina Coeli".

Dne 27. avgusta se je pripeljal v hotel "Aiglon" v Lugano mož in spremljevalka. V tujaki imenik se je vpisal za Baz zalija, za svojo spremljevalko pa je izjavil, da se piše Margerita Durandova. Za oboje je navedel, da prihajata iz Pariza.

V Lugnu je Durandova seznanila Bazzalija z nekaterimi drugimi Italijani, ki so se z njim izvrstno zabavali. Napravili so več izletov v okolico z avtomobilom in slednjič je eden iz teh družbe predlagal, naj bi izleteli v Morcote, kamor se pride najprej čez italijansko ozemlje.

Znanci so se o vsem sporazumu in sedli v avtomobil. Ko pa se je vozilo približalo jezu Melide, ki loči Švico od Italije, je šofer, mesto da bi vozil po navedeni poti, zavil nenadoma na obmejno italijansko ozemlje. Tam se je avtomobil ustavil in možki znanci so novemu prijatelju pomolili pod nos poveže za aretacijo Cezarja Rossija, sotrudnika pri Matteottijevem umoru, ki ni bil nihče drugi nego med njimi se nahajajoči Bazzali. Tudi gospa Durandova se je zdaj razglašila in pokazala, da je bila navadna špijonka, kateri je Rossi nasedel, ko se je odpeljal z njo iz Pariza.

Nastalo je seveda pretekanje, ampak Rossi je imel o teritorialnih pravicah tako nejasne pojme, da se je dal odvesti svojim spremljevalcem, v katerih je spoznal Mussolinijeve agente. Rossijeva spremljevalka pa je med tem brzojavno obvestila hotel v Lugano o dogodku in je naročila, naj se izroči vsa Rossijeva prtljaga fantu, ki pride po njo.

Res se je v hotelu kmalu zgledil mlad fant, kateremu so hotelski nameščniki izročili vse, kar je imel Rossi s seboj. Durandova je namreč obljubila, da bo sama poravnala račun.

Tako je prišel Rossi v Mussolinijevo past. Rossi je bil prej major v italijanski vojski in tiskovni šef Mussolinijeve vlade. Bil je član četvorice, ki je organizirala in izvedla pohod na Rim, za kar je dobil nagrado v obliki mastne službe z visokimi dohodki. V Matteottijevi aferi je dokazal Mussoliniju, da se je strašno umazal; zato je bil sicer postavljen na zatožni klop, a oproščen, nakar je zbežal iz Italije. Fašisti mu očitajo, da je bil on tisti, ki je vodil zadnje čase tako arditno kampanjo proti fašističnemu režimu v inozemstvu. Napisal je več brošur, v katerih je obilil Mussolinija s precejšnjo mero gonjnice.

Švicarski listi obsojajo način italijanske špijonaze, ki ne da miru emigrantom niti na tleh tujih držav in protestirajo proti temu, kar se je zgodilo Rossiju. Seveda pa je mož kriv svoje nesreče sam, ker ni bil dovolj previden.

OPAZOVANJA

Teater v teatru. Ameriška snoborija priznala rsko revolucijo. Ako hodiš redno v kino ali po ameriško v "movie show" in če imaš kosoje srce, to se pravi mehko srce, da se smeješ in jošaš — in se na koncu globoko oddahneš — s karakterji na platnu, vzemi te dni ekstra robec s seboj. Prilika je, da naletiš na "rusko dramo".

Zadnje čase je prišla iz Hollywooda cela veriga srce trgajočih, lase jezečih in "dušo" presenjajočih tragedij iz ruske revolucije.

Ruska revolucija je bila prva eta grda nesnaga, o kateri se sploh ne govori v dostojni družbi, k večjemu se pljune. Skratka: revolucija je bila kardinalna dočina in iz nje porojena sovjetska vlada sploh ni eksistirala za lastno ameriško družbo — to se pravi za družbo snobov — kakor se danes ne eksistira oficijelno za wallstreetske sle v Washingtonu.

Leta pa tečejo in ameriški zafarji in plumburji, ki pišejo sprejemljive scenarije za filme, so etos naenkrat odkrili, da je res bila revolucija v Rusiji — in našli so v okvirju revolucije velik kup ržitnega materiala za publiko snobov.

In kakor da so odkrili zlato rudu v Kaliforniji ali Nevadi, je zdaj v teku naval na "rusko življenje" in na "type ruskih revolucij, kakršno slikajo ameriški 'ucionarjev in protirevolucijonarjev." Dobrih deset let je trajalo, da je vsaj neoficijelna njihovihih temnih glavah.

Ivan Molek:

V Fordovem kraljestvu

Vtisi iz Detroita in Kanade.

Fordova ogromna mašina. Kos potujočega železa je sprva brez forme, goli železen drog. Mimogrede, ko brzo korakaš za vodjo, pa že dobiva obliko. Prepotoval je par sto delavskih rok ob strojih in postal je os. "Kmalu dobi še dva kosa zraven in formo trikota. Medtem spreminja še barvo. Potuje skozi barvila in v nos ti udarja oster vonj kislin in kemičnih tvarin. Pri tem delu vidimo brez malega same "Ljubljančane" — "rnce. Tukaj nas ni treba priznati k hitri hoji. Vsi zbežijo v nov oddelek.

Tako se rode in razvijajo spoma stoterni deli, ki sestavljajo avtomobil. Nemogoče je vse videti in zapopasti. Ljudje, ki letajo tukaj leta in leta, nikdar ne vidijo vsega dela; vsak pozna le svoj del ali delček in svoj stroj. Fordov avto ima približno 4000 delov — in za vsak del je povprečno pet strojev in 20 sarov rok, da ga izvrše. Končno pridejo vsi deli skupaj — vsi za as enaki in vsi se čudovito ujenajo. Deli, ki se ne ujemajo, se vrnejo med potjo dela nazaj v kompletno dovršitev. Ves aparat skupaj, stroji in ljudje, pa tvorijo ogromno mašino, ki teče gladko, da ni nič bolj gladkega pod solncem. Ta mašina iz jeika in človeških rok znaša dnevno skupaj tisoče enakih delov in jih sestavlja v tisoče enakih avtov. Poleg tega so tisoči delavcev in strojev, ki pripravljajo in izdelujejo material za dele. Ford producira vse sam: les, usnje, železo in jeklo, nikelj in steklo, tekstile in stotero drugih potrebščin; ima svoje gozdove, svoje premogovnike, svoje železnice itd. Zadnji material, ki ga je pridobil, je kavčuk za "tajerje" (pnevmatike), katere je moral doslej naročati od drugih. To je danes najtemnejše organizirana industrija od izvora surovin do izvršenega produkta.

V ogromni kovačnici smo. Spet sami črnci. Pekleni šundarji in približno pekleni vročina. Cele vrste električnih peti, iz katerih žari rmen plamen. Delavci skačejo in z dolgimi kleščami jemljejo iz peči kose bežarečega železa. Vtaknejo ga pod parno kladivo in pritisejo z nogo. Kladivo se dviga in pada, dviga in pada in ven pride še rdeča forma "crankshafta", najvažnejšega dela pri motorju. Forma je surova, nakar gre skozi dolgo vrsto strojev, odkoder pride do lasu obrušen produkt. Tako se kujejo in pilijo vsi deli motorja.

Formalnosti za posetnike iste kakor v Highland Parku. Fordovi zakoni veljajo po vsem njegovem kraljestvu. Ko je bil zadostno formalnostim, so naložili v dva busa, ki sta bila polna; bilo nas je blizu 50. V glavni "ulici" med tovarnami izstopimo. Vodja nam pove, da v teh tovarnah dela 85,000 delavcev, ki producirajo dnevno 3900 avtov novega modela. Oči delavci sem izvedel, da namerna Ford naviti produkcijo v enem letu na 10,000 avtov dnevno. (Dolje prihodnji.)

Vesti iz Jugoslavije

NOVICE IZ SLOVENIJE.

Ljubljana, 4. sept., 1928.

Umetniški razstavi v Ljubljani niso redkost. Priredi jih vsako leto Velesojem, ki ima tudi namen zblizati občinstvo z umetnostjo, priredi jih Narodna Galerija in večkrat tudi umetniki sami.

Te dni so "najmlajši" umetniki razstavili v Jakopičevem paviljonu svoje umotvore pod pokroviteljstvom samega mojstra stvaritelja Riharda Jakopiča.

Razen M. Maleša so sami novinci (O. Globočnik, I. Mežan, Mira Pregljevica, F. Pavlovec in N. Pirnat). Otvoritev je bila zelo obiskana.

Sole so se 1. septembra otvorile. Po ljubljanskih ulicah je zopet zelo bučno. Mladina dispuira, se smeje in veseli mladih let in lepih solčnih dni.

Ljubljana se prenavlja. Zidajo, popravljajo, podirajo. Vse stroke so zaposlene. Jesen je lepa in do novembra se bo še veliko napravilo. Velesojem z naslovom "Ljubljana v jeseni" je zelo obiskana, tako čez dan, kot zvečer, ko pride mladina v "prater" na vrtiljake, na tobogan, na "Riesenrad" (orjaško kolo) in razna zabavišča, ki jih je več kot preveč. — Da je pa veselili oddelek, kjer se točilo vino in pivo, vedno poln, se razume...

Na Velesojemju pa so, zlasti v kmetijski oddelku prav interesantne prikazni, ki zanimajo za enkrat le bolj strokovnjake. N. pr., prof. Jesenko, botanik, ima razstavljene rezultate ploditve pšenice in rži — bastarde dveh vrst žita — pšenico je porabil za mater, rž za očeta. To bastarno seme je silno zamimivo. Krizanje mu je uspelo, da je napravil z ržnim prahom pšenične cvetove. — Vrše se dnevno tri poljedeljska predavanja; ob 11h, ob 2 popoldne in ob 5h zvečer, kjer se razlaga ob skioptičnih slikah in filmu uspehe racionalnega gospodarstva.

Poslanca v ječi.

5. septembra 1928. Kar se je in kar se ni pričakovalo, se je zgodilo. Po Puniši Ratiču, morilecu v parlamentu, sta aretirana še dva njegova tovariša; radikalni poslanec Tomo Popović in demokratski poslanec Drag Jovanović, imenovan "vojvoda Lune". Med velesrbli je veliko ogorčenje, češ, da bi se teh dveh poslancev ne smelo dati v preiskovalni zapor. Res je sicer, da jih je narodna skupščina dala na razpolago sodišču, ali sodnik bi se ne bi smel poslužiti te pravice, saj sta pač le — poslanci...

Znani narednik Sreten, ki je strah onih, ki pridejo v "Glavnjaco", v znano beogradskega "bataljo" — ju je odpeljal posamično iz sodnije v zapor. "Vojvoda Lune" je protestiral, no, narednik Sreten, ki je telesno silen orjak — meri nad dva metra — je pa zagrmel: "Brate, v mojih rokah so vsi enaki, ti si poslanec in si zakon delal, ne jaz; sedaj se ravnaj po njem. Nisem kriv, da je tak zakon. Marsi..."

Vsa velesrbska čaršija je pač na delu, da se aretirana tovariša Punišina — osvobodita. "Ugled" države za sedaj pač zahteva zapor...

Prav radovedni smo, kako bo ta proces končal. Za sedaj pravijo tisti ki so bolj posvečeni v stvar, da se razvija pravilno in da bo v novembru že razprava proti Ratičevemu morilecu in tovarišem.

Zegnanje z noži, koli in bokarji. Med nekaterimi našimi podeželskimi fanti vladajo žal še mnogi starinski običaji. Mišijo, da ne sme biti žegnanja, kjer se ne bi puščala vroča fantovska kri...

Takega mnenja so bili tudi fantje iz svetokriške okolice, kjer je bilo v nedeljo 2. septembra žegnanje v Dolah. Popolnoma se sedelo v gostilni več družb, ki so kar čakale, kdaj bo naslednje omizje dalo primeren

povod, da bodo lahko govorile pesti. In tak povod za pretep je ponudil nehoti neki 60-letni očanec, ki je sedel s svojo hčerko in dvema sinovima za mizo. Možu je bilo sedenja v gostilni dovolj, zato je vstal in rekel svojim otrokom: "Ana, otroci, domov!"

Prepara željni fantje so skočili pokoncu in s klici: "Kdo so otroci?" — so bili že v laseh. Fantje iz ene vasi so mlitoli po mladeničih iz drugih vasi. Tako je namreč že navada od nekdaj, da drži vsaka vas le zase. Bojisce je bilo najprej v gostilni po tem pa se je borba prenese na cesto. Lista ranjenecv beleži naslednja imena: Sotlarjev France ima 10 cm dolg urez na temenu glave, po telesu je dobil še tri urezine z nožem, dve rani pa s kolum. Namitlati so ga pa tudi po spodnji čeljusti, okrog oči ima krvne podplutbe, obraz ima razpraskah, pa tudi obleko ima razrezano. 24-letni Logarjev Janez je zaboden v levo stegno dvakrat, neljube spomine na žegnanje pa je dobil tudi po temenu, po obrazu in okrog oči. Razen tega so mu razrezali hlače, perilo in telovnik. Samo na "mašnem gvanu" trpi več sto dinarjev škode. Lista poškodb navaja dalje Višnjekarevega Staneta ki so ga nabunkali prav pošteno okrog oči. Manje poškodovanih je še nekaj drugih fantov.

Najbolj po nedolžnem pa sta jih skupila Matija Leben in njegova žena, ki sta prišla slučajno mimo gostilne v trenutku, ko se je živa kopica zakadila iz gostilne na cesto. "S kom si pa ti?" — mu je zastavil vprašanje eden izmed pretepačev. Pa odgovora ni počakal. V istem hipu so že začeli padati udarci po prenešenih zakonski dvojici.

Svetokriški orožniki so ugotovili, da je bil komandant dolskih manevrov France Avšperger, ki je znan rogovičar in se je sodišče z njim že večkrat pečalo. Sam ni dobil sicer nikakih večjih poškodb, pač pa so mu "sovržniki" razrezali 200 dinarjev vreden klobuk. O vročerkvi in krvi željni dvanajstoričniki, kolikor je bilo napadalec — bodo sedaj sklepali na sodišču. Ričet jih bo morda iztrežil, da ne bodo več v drugo modli svečanega žegnanjskega razpoloženja.

Smrtna kosa. V Kranju je umrl Fran Verbič, uradni sluga v p. in posestnik. — V Vidmu ob Savi je umrl Anton Juvančič, posestnik. — V nežni starosti je izdihnila obitelj Lazarjevi v Ljubljani edinica Pipica.

Uboj na veselic. Dne 2. sept. je aglino gasilno društvo v Vitanih imelo veselico. Med udeleženci veselice, ki so se vsi do bro in pošteno zabavali, je pijaka preveč omotila nekega Karla Kovčeta iz Skornja. Mož je postal naillen in se je vrgel na tukajšnjega posestnika in gostilničarja Antona Petelinška. Preden je bila pomoč možna, je pijanec že izvršil grozno dejanje. Z nožem je zabodel Petelinška, ki je v nekaj minutah izkvravel in izdihnil.

Zločin je vzbudil grozo in splošno sočustvovanje s pokojnim Petelinškom, ki zapušča ženo in pet nepreskrbljenih otrok.

Kipar Mestrovic zopet pozvan v Ameriko. Mojster Ivan Mestrovic je iz New Yorka prejel ponudbo, naj bi okrasil tamkajšnje katoliško katedralo na 5. aveniji s kiparskimi umetninami. Delo bi trajalo približno 5 let. Za okras omenjene katedrale je nabranih doslej en milijon dolarjev. Mestrovic se še ni odločil za sprejem te ponudbe.

Umrli so v celjski javni bolnici: 31. avgusta Marko Posilovič, 1. septembra Ignac Senc, 63-letni blapec iz Celja, in 2. septembra Jurij Dirnberger, 52letni vrtnar iz Ostrožnega. Prva dva sta padla pod voz in sta podlegla težkim poškodbam.

NAROCITE SI KNJIGO "AMERIŠKI SLOVENCI"

Naš severni sosod —

Kanada

Ljudje so si nekoč predstavljali Kanado kot malone polarno deželo. Ta napačni pojem ne obstoja več. Raznežna dežela na severu Združenih držav je postala važna enota britanskega cesarstva in središče civilizacije angleško govorečega sveta. Površina Kanade je ogromna: skoraj 3.700.000 milj; je torej mnogo bolj obsejna kot kontinentalne Združene države in le malo manjša kot Združene države z vsemi posesti vred. V tej ogromni površini bi prav lahko našlo prostora 17 Francij ali 24 Nemčij ali 30 Italij ali 38 Jugoslavij. Vendarle njeno prebivalstvo znaša le 9.658.000. Kanada je ena izmed tipičnih "novih" dežel in, dasi obsega eno šestinko vse suhe površine zemlje, ima le polovico enega odstotka vsega prebivalstva na svetu.

Francosi so bili prvi, ki so začeli raziskovati to deželo. Po sto letih raziskovanj a strani francoskih avanturistov — Champlain, De Monts in drugih — je Kanada postala l. 1663 francoska kolonija. Skupina Francozov pod vodstvom Jezuitov je l. 1642 ustanovila mesto Montreal. Tekom nadaljnjih sto let so vladali nad Kanado trije francoski zastopniki: guverner, škof in intendant. Francosko gosposstvo je končalo l. 1763, ko je Kanada vsled pariške mirovne pogodbe med Francijo in Anglesko postala angleška kolonija. Bilo je septembra l. 1759, ko je angleški general Wolfe s svojo vojsko, ki je vključevala bataljon "kraljevskih Amerikancev", rekrutiranih v današnjih Združenih državah, premagal francoskega poveljnika Montcalma in zavzel Quebec, s čimur je končalo francosko gosposstvo v Kanadi in obenem tudi mogočnost, da bi severna Amerika padla pod francoski mesto pod angleški vpliv. Tekom ameriške revolucije se je veliko število onih, ki so nasprotovali samostojnosti Združenih držav, preselilo v Kanado in tvorilo jedro angleškega prebivalstva v nekaterih pokrajinah. L. 1841 je angleški parlament sprejel zakon "Union Act", ki je določil ujedinjenje "zgornje" in "dolnje" Kanade pod eno vlado z zakonodajnim svetom in poslansko zbornico. L. 1849 je angleška krona podelila Kanadi odgovorno vlado. Nova doba za Kanado je začela l. 1864 z ujedinjenjem obeh Kanad. Nove Škotske in New Brunswick v "Dominion of Canada".

Kanadska vlada. Dandanes je Kanada dejanski samostojna država, dasi je tehnično del britanskega imperija. Angleška imenuje generalnega guvernerja za dobo petih let v soglasju z kanadskim parlamentom. On je zastopnik krone. Zakonodajna oblast obstoja iz senata 96 članov, imenovanih od dominijanske vlade na življenje in poslanske zbornice (House of Commons). V l. 1927 je provinca Quebec odposlila 65 izvoljenih poslancev in druge provincije v razmerju svojega prebivalstva z onim Quebeca. Poslanci so izvoljeni na dobo petih let. Eksekutivna oblast je v rokah ministerstva (Cabinet), sestavljenega iz 18 ministrov, izbranih iz večinske stranke v parlamentu. Ministrski predsednik (prime minister) je dejanski poglavar kanadske vlade. Pravosodna oblast je slična ona Združenih držav.

Politično se Kanada deli v sedem provincij: Nova Scotia, New Brunswick, Prince Edward Island, Quebec, Ontario, Manitoba, Saskatchewan, Alberta in British Columbia. K dominions spadata nadalje Northwest Territory in Yukon Territory. Newfoundland ne spada k Dominion of Canada, marveč je direktna samoupravna angleška kolonija. Glavno mesto dominiona je Ottawa (107.000 prebivalcev), največje mesto pa je Montreal (619.000 prebivalcev). Mesto Toronto ima preko pol milijona prebivalcev.

Pojedelstvo in gozdarstvo. Kanada je pretežno poljedelska dežela. Glede produkcije pšenice je druga izmed vseh de-

žel na svetu in sedaj je na prvem mestu, kar se tiče izvoza pšenice. Drugi znatni izvozi iz Kanade so maslo, sir, mleko, mesnine itd. Združene države in Anglija so najboljši odjemalci Kanade. Na drugi strani je Kanada drugo najboljšo inozemsko tržišče za ameriške izdelke in fabrikate. Nobena inozemska dežela ne uporablja povprečno za vsakega prebivalca toliko ameriških produktov.

Produkcija krzna in kož je dosegla leten pridelok 3.700.000 kož (z diako). V Kanadi je 200 lisicjih rediš (fox farms). Kanadski ribarstvo je tudi eden izmed poglavitnih virov bogastva. Losos, trska, postvi in "bela riba" napljujejo kanadske vode, zlasti ob obali Nove Škotske in vzhodnega Quebeca. Goveda, ovce, prašiči, kokoši in konji se redijo v velikanskem številu.

Provincije v ravnini (preriji) so jako primerne za ovčerejo. Gozdarstvo prihaja takoj za poljedelstvom kot najvažnejša industrija. Kanada dandanes proizvaja tretino vsega časopisnega papirja na svetu in polovico vse lesne kaše (pulp), ki se predeluje v časopisni papir. V Kanadi obratuje čez 3000 žag in tovarn za lesno kašo, ki proizvedejo blaga v letni vrednosti 300 milijonov dolarjev. Glavne produkcije lesne kaše in papirja Kanada je druga dežela na svetu takoj za Združenimi državami.

Kanada je bogata na rudah. Njena produkcija zlata za l. 1927 se je cenila na 38 milijonov dolarjev; večina zlata je prihajala iz rudnikov severnega Ontaria. Platina, nikelj, kobalt, asbestos in druge kovine se izkopavajo v velikih količinah. Nova Scotia ima premog.

Prisotnost premoga, železne rude (na Newfoundlandu) in obilnih vodnih sil je prispela k hitremu razvoju kanadskih industrij. Poleg kanadskih podjetij je tudi veliko število ameriških trgovskih ustanovilo v Kanadi svoje podružnice v svrhu, da morejo prodajati na kanadsko tržišče brez carine in da živijo carinsko prednost širom britanskega imperija. Dve tretini vseh tovarn v Kanadi se nahajata v provincijah Ontario in Quebec. Montreal, Toronto, Hamilton, Ottawa so važna industrijalna središča.

Kanadske železnice so igrale velikansko vlogo ne le v gospodarskem razvoju dežele, marveč tudi v razvijanju enotnega narodnega čustva širom vse Kanade. Mesto provincijalizma, ki je obstajal pred izgradnjo železnice. Canadian Pacific Railway, ki se razteza od atlantske obale do pacifične inoter v Združene države kontrolira kakih 20.000 milj prog. Canadian National Railways, ki je last države in tudi premostuje ves kontinent, je drug važen železniški sistem. Canadian Pacific ima tudi parnike, ki plovejo v Japonsko in Avstralijo. Mnogo parobrodskih linij pluje med Kanado in Anglesko. Glavne morske luke so Halifax, Sydney, St. John, Quebec in Montreal ob Atlantiku in Vancouver, Esquimalt in Victoria (B. C.) ob Pacifiku.

Prebivalstvo — priseljivanje. Prebivalstvo Kanade je poglavitno angleškega izvora, ali je tam tudi mnogo naslednikov izvirnih francoskih naseljencev — okolo dva milijona francoskih Kanadcev. Toliko angleščina, kolikor francosčina sta pripoznana kot uradna jezika v provinci Quebec in v federalnih sodiščih ter v parlamentu. So tudi manjše skupine Kanadcev nemškega in škandinskega izvira. Kakor Združene države, tako tudi Kanada ima precej znatno skupino "novih Kanadcev", evropskih priseljencev, ki so se naselili v Kanadi tekot zadnjih treh desetletij. Tujerodno prebivalstvo Kanade v l. 1921 je vključevalo 295.000 Nemcev, 187.000 Škandinavcev, 126.000 Židov, 118.000 Nizozemcev, 107.000 Ukrajincev, 100.000 Rusov, 67.000 Italijanov itd.

Vsled omejitve priseljivanja v Združene države so mnogi prekorovali, da bo Kanada s svojimi razsežnimi neobjudenimi pokrajinami postala glavno za točišče evropske imigracije. Ali

tudi Kanada je uvedla elastično omejevalni zakon, katerega svrha je, da se vsako leto sprejema le toliko priseljencev, kolikor jih dežela more absorbirati v poljedelstvu in industrijah. Vendarle od l. 1900 se je približno 4.340.000 priseljencev izkrcalo v Kanado in skoraj polovico kanadsko prebivalstvo. Priseljenci iz Angleske in iz Združenih držav sestavljajo akoraj dve tretini vseh priseljencev. Lani se je čez 25.000 ameriških farmerjev preselilo v Kanado, privabljenih od nizkih cen farm ali od brezplačnih ponudb državnih zemljišč. V Kanadi se živi kakih 100.000 izvirnih Indijancev, ki prebivajo večinoma v rezervacijah.

Napredek Kanade.

Lani je Kanada proslavila šestdesetletnico konfederacije. Dominion je znatno napredovala od časa ujedinjenja raznih provincij. Prebivalstvo se je več kot potrojilo, pšenična letina je dvajsetkrat večja kot pred 60 leti, inozemska trgovina dvajsetkrat večja, tovarniški pridelki veljajo štirinajstkrat več. Premogove naslage, kar jih je znano, nadkrijujejo le naslage Združenih držav in Kitajske; le ti dve deželi imajo več premoga. Odkritje petroleja v zapadnih provincijah obetajo važen razvoj. Narodno bogastvo Kanade se je l. 1921 cenilo na več kot 22 milijonov dolarjev oziroma na \$2523 za vsakega prebivalca. Dominion ima za Združenimi državami največje število telefonov in največje število avtomobilov na svetu.

Razmeroma velik je bil napredek Kanade na polju solstva in socialne oskrbe. Kanada ima šolski sistem, ki je precej sličen onemu Združenih držav. Ima 23 univerz, ki so l. 1927 imele skupaj 42.000 dijakov. Številne državne in privatne organizacije se ukvarjajo a socialno oskrbo.

Kanada je živela v miru z Zdr. državami že dolgo dobo sto let. Trisotletni mir meje med obema deželama nima niti trdnjav niti posadk. Od leta 1926 je Kanada uvedla direktne diplomatske zveze z Združenimi državami a tem, da je odposlala v Washington svojega posebnega poslanika. Združene države so od svoje strani odposlale svojega poslanika v Ottawa, glavno mesto Kanade. **PLIS.**

Numerični košček

Jezon je...

Cevlarski vajenec (govori sam pri sebi): "Že tri dni me mojster ni oklofotal; mora pač biti hudo jezen name."

Odpušcanje.

Župan, (ki pride obiskat bolnega sosedovega Naceta, kateri je pošteno izkupil na nedeljskem pretepu): "Jože je slika, da ti gre slaba, poslal me je, da te vprašam, če mu odpustiš, ker te je tako namlatil."

Nace: "Če bom umrl, naj mu bo odpuščen, ako pa ozdravim, tedaj naj se le pripravi, da mu jih pošteno povrnem."

Hudobna občina.

Neka občina na Ogrskem je postavila velik lesen križ in zapislala pod njim, da bi ves svet vedel, kdo je postavil križ, te je besede: "Nas Gospod Jezus Kristus je bil na križ pribit na občinske stroške dne 1. aprila leta 1877."

Pri brivcu.

"Tako, zdaj pa sem vam pol brki obril. Pogledjte, če vam ne bo ugajalo, lahko pustimo!"

Sumljiva hvala.

Jaka: "Gospod slikar na razstavi so bile vaše slike edine, ki sem jih lahko gledal." Slikar: "Ali res? Ali so vam tako ugajale?" Jaka: "No, seveda. Pred vsemi drugimi slikami je bilo preveč ljudi."

Sredstvo.

Pijanec: "Svetujte mi, go spod zdravnik, kaj naj naredim, kaj jutraj tako težko vstanem!" Zdravnik: "Ne ležite zvečer tako težko v posteljo."

Slovenska Narodna

Ustanovljena 9. aprila 1904

Podporna Jednota

Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois

GLAVNI STAN: 267-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSHK:

Predsednik Vincent Calahar; podpredsednik Andrew Vidrick, R. F. S. 9, Box 166, Johnston, Pa.; gl. tajnik Blas Novak; tajnik bolnišniške oddelke Lovren Gradick; gl. blagajnik John Vogrich; urednik glasila Jože Savrtnik; upravitelj glasila Filip Godina; vrhovni zdravnik Dr. F. J. Korn, 6222 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

GOSPODARSKI ODSHK:

Frank Somrak, predsednik, 996 R. 74th St., Cleveland, Ohio; Frank Alsch, 2124 S. Crawford Ave., Chicago, Ill.; Jacob Szpanik, 2627 S. Bridge-Way Ave., Chicago, Ill.

FOROTNI ODSHK:

John Gorkch, predsednik, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.; John Trieth, Box 22, Strabana, Pa.; Tony Shragal, R. F. D. No. 1, Johnston City, Ill.; Frank Podboj, Box 61, Park Hill, Pa.; Anton Sular, Box 27, Arma, Kans.

BOLNIŠKI ODSHK:

OSREDNJE OKROŽJE: Lovren Gradick, 2627-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Joseph Zorko, R.F.D. 2, Box 120, West Newton, Pa.; Anton Abram, 1169 E. 76th St., Cleveland, Ohio.

SEVERNO OKROŽJE: Jacob Balch, R. F. S. 9, Box 99, Pittsburg, Kans.; na jugozapad: Frank Kihla, Box 952, Chisholm, Minn.; na severozapad: John Gorkch, Box 164, Rock Springs, Wyo.

Nadporni odbor:

Frank Sajo, predsednik, 6639 W. 26th St., Chicago, Ill.; Ludvik Medvedek, 6409 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio; Albert Hrant, 555 So. Pierce St., Milwaukee, Wis.

Zdržitveni odbor:

Frank Vidmar, predsednik, 2502 Augusta St., Chicago, Ill.; John Olt, 2426 So. Clifton Park Ave., Chicago, Ill.; Peter Geshel, 755 E. Uintah, Colorado Springs, Colo.

POZOR! — Korespondenca z glavnimi odborniki, ki delajo v glavnem uradu, so vrši takole:

VSA PISMA, ki so namalajo na poslo gl. predsednika, so naslovo: Predsedništvo S. N. P. J., 2627-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniška tajništvo S. N. P. J., 2627-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vohla so naslovo: Tajništvo S. N. P. J., 2627-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI so pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2627-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse priitobe glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru so naj pošiljajo Frank Sajo, predsednik nadpornega odbora, čigar naslov je zgornji.

Vsi prisli na gl. porotni odesk so naj pošiljajo na naslov: John Gorkch, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, namerani, oglasni, naročila in spili vse, kar je v zvezi s glavnim jednoto, naj so pošiljajo na naslov: "PROSVEA", 2627-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

RAZNE VESTI

BROOKHART JE ZA KANAL SENT LORENCA.

Smith pa priporoča zgradbo vseameriškega kanala od Velikih jezer do Atlantika.

Washington, D. C. — Vodna pot od Velikih jezer do Atlantika je pričela igrati vlogo v sedanjih predsedniških kampanji. Senator Brookhart, sedaj delaven za Hooverja, predsedniškega kandidata republikanske stranke, se strinja a kandidatom, ki priporoča zgradbo kanala Sent Lorenca mesto Eriškega kanala za projektirano vodno pot med Velikimi jezeri in Atlantikom.

Governer Smith, predsedniški kandidat demokratične stranke, pa priporoča zgradbo vseameriškega kanala v katerem bi lahko plule morske ladje, ki bi pristajale v peštanjih Duluth, Chicago, Gary, Milwaukee, Detroit, Toledo, Cleveland in Buffalo.

Mellon, Kellogg in drugi republikanci ne pa strinjajo a Kanadenci, da bo kanal Sent Lorenca stal manj kot kateri drugi.

Dnevnik "Chicago Daily Tribune" pa izjavlja, ako se Kanadanci kujajo, da se lahko kanal zgradi iz Chicago do reke Mississippi in po reki Mississippi do New Orleansa. Ta vodna pot bi odprla ves zapad in bi scenila prevažanje tovrnega blaga.

V resnici je zdaj veliki besed, malo bo dejanj po končanih predsedniških volitvah. Govorniki o zgradbi kanalov do Atlantika se vračajo periodično, kot so se koblice v očakarskih in avetopisemskih časih vračale v Egipt.

Zločini naraščajo v New Yorku. New York — Umrli, nasilja, rop in drugi zločini stalno naraščajo od pretečenega leta, kot govori poročilo poljejskega komisarja, katerega je izdal te dni. Umrli so se zvišali za 10% v tekočem letu; isto velja za rope in druga nasilna dejanja. Letos je bilo aretiranih pet roparskih gang, ki so vzpirjale vlome in umore. Večina aretirancev je bila obsojena na pet ali več let zopora.

Zrtve avtomobilov.

Chicago. — V četrtak so bile nadaljne štiri osebe ubite na čikaških ulicah v kolizijah z avtomobil, sedem pa je bilo ranjenih. V tem letu do danes je postalo že 680 oseb žrtev avtomobilskih nesreč v okraju Cook.

Klovn izvršil samomor.

Chicago. — Antonio Peri, star 60 let in cirkuški klovn po poklicu, je v četrtak popoldne skočil skozi okno omega nadstropja Baltimore poslopja, 22 Quincy st., in obeljal mrtev na cementnem hodniku. Trije varniki samomora: brez denarja, brez službe in njegova žena je ubila z drugim, mlajšim klovnom.

Prvi jenski dan.

Danes je prvi dan jeseni v kalendarju. Poletje je šlo in spet sta noč in dan enako dolga. Medtem pa je pravo jensko vreme tudi v naravi. Po nekaterih krajih Amerike je že zimsko vreme. V Leadu, South Dakota, je v četrtak zapadel prvi sneg in temperatura je padla na 32.

Letalec se ubil.

Albuquerque, N. M., 21. sept. — Ernest A. Purdy se je včeraj ubil, ko se je v velikem viharju spuščal na zemljo in je pri tem treščil v neko drevo. Z njim je bil Emmett Mossman, ki je dobil pri padcu teške poškodbe, katerim bo najbrž podlegel.

Požar v skladišču.

Freeport, Ill. — V skladišču Cedarville Mfg. Co. je v četrtak iz neznanega vzroka nastal ogenj, ki je napravil škodo za deset tisoč dolarjev.

Nesreča pri delu.

Chicago. — Stanley Skora, star 45 let, je v četrtak umrl radi poškodbe, katere je dobil pri delu v tovarni Illinois Steel kompanije, ko ga je električno dvigalo pritnilo ob jekleno steno in mu zmečalo ude.

Vlak ga ubil.

Chicago. — Patrick Muldowney, star 52 let, je bil v aredu ubit od vlaka Illinois Central železnice na 75. cesti, ko je skušal prekoraciti progo in ni opazil prihajajočega vlaka.

Kurt Miethe:

TATVINA

Aplavz je utihnil. Občinstvo se je razšlo po foyerjih in gledaliških hodnikih. Gat je vstal s sedeža in vprašal svojo ženo: "Ali greš z menoj, da popuščimo cigareto?"

"Trudna sem in rajša ostanim v dvorani," mu je odvrnila. Gat se je ugriznil v ustnice.

"Dobro. Popušil bom cigareto sam in se takoj vrnem k tebi. Odmor je kratak."

V foyerju si je Gat prižgal cigareto, spustil v desni žep zlato dozo in se ustavil pred letalom, ki je naznanjal spored za naslednje dni. Zijal je v črke, a ni vedel, kaj čita.

Mahoma pa je začutil, da mu je nekdo segel z roko v žep. Ne da bi trenil z očesom, je popadel tatu in se obrnil proti njemu tako, da ga je videl v obraz. S tako močjo mu je stiskal roko, da se je zvijal od bolečin. Rdeč, kakor je bil, se je akušal oprostiti,

a Gat ga je ostro pogledal, rekoč:

"Pojdite za menoj!"

Mladec je prosil ves prepaden:

"Za Boga vas prosim, ne izdajte me! Pripravljen sem na vsako zadoščanje, samo da me ne naznanite!"

"Molčite in ne zinite!" mu je velel Gat. "Vidite ona dva prazen stola? Tja sedeva za trenotek."

S temi besedami je spustil mladčovo roko, ki je bila tam, kjer so jo bili stisnili Gatovi košeni prsti, močno zardeala. Tat se je ozrl po foyerju, kakor da išče izhoda.

"Nič vam ne bo pomagalo, če poskusite zbežati," mu je rekel Gat, videvši, česa išče mladec. "Preden boste na hodniku, vas prime policija." Nato je segel v žep, potegnil iz njega zlato dozo in ponudil mladcu cigareto. Mladec jo je vzel in Gat mu jo je sam prižgal.

"Nagib vašega tatinskega pokusa me ne zanima," je nada-

ljeval. "Izpustim pa vas samo z enim pogojem."

Tat je radovedno uprl oči v preganjalca.

"V naslednjem odmoru morate izvršiti posrečeno tatvino."

Mladcu se je v očeh zasvetila iskra. Gat je nadaljeval:

"Ne bodite v skrbeh radi tega. To, kar boste storili, ne bo zločin. Ukradli boste samo listek."

"Kakšen listek?" je vprašal mladec.

Gat je segel v žep, izlekel vstopnico in čital:

"V parketu na št. 63 sedi dama s torbico iz srebrnega brokata. Torbica visi po vsej priključki sedaj na št. 62 ali pa leži na sedežu te številke. V torbici so same toaletne potrebščine: škatlica za puder, rdeče črtalo za ustnice, svilena rutica in listek. Ta listek mi prinesite — potem lahko brez skrbi izginete. Opozorjam vas, da vas bom nadzoroval in da bom stal pri izhodu. Želim vam več sreče, nego ste je imeli pri meni."

zlatimi trakovi in izpod nje so gledale ploščate in izhojene noge s širokimi palci in debelimi morakimi kostmi, ki so čepale nad njimi. Tu di roke so bile črne in izdelane. Nohtom se je poznalo, da so se pogosto menjavali, debeli so bili, trhljivi in spačeni. Obraz pa je bil poln veličastnih gub in izpod sivih in srčastih trepalnic so gledale živahne in modre oči.

"Kdo si, božji?" je zaklical Peter.

"Sv. Peter, tvoj patron! Vzel sem na znanje trifunkso voščeno svečo in tudi arca s trnjem in ognjem. Vse vem, kako te daje hrepenje, in usmilim se te. Pravim ti, da pojdi sam preko Save!"

"Kajfez, Kajfez!"

"Ne boj, ne boj se, Peter, in pojdi sam! Tudi jaz sem hodil po vodi. Nisem zaupal trdnosti v Boga, pa bi bil kmalu utonil, ti pa zaupaj, da bo srečna pot."

Zlati trakovi na beli obleki so se tako svetili, da je kmet škilil in pomežikoval in tudi srebrna mitra je žarela kakor solnce in metala po mračni steni cele lise. Svetnik je odšel počasi skozi črna vrata in se opiral vmes na visoko pastirsko palico. Svetniki in svetnice okoli peči so se razžareli v rdečih in plavih barvah in sikajoč šepet je romal s stene na steno. Zunaj je zapihala burja in neke sredi noči so zavilili psi, kakor bi jih podili volkovi.

Ko se je kmet prebudil, je dolgo mislil in molil. V cerkev je nesel svojemu patronu novo svečo in jo prižgal, da je gorela ves dan in vso noč. In v tisti temi, ki jo je razsvetljevala njegova sveča na svetnikovem oltarju, je pobegnul v gluho tišino in prišel do Save. Poiskal je mesto, kjer je bil breg položen, in stopil je v vodo. Do gletenjev je stal v njej in še enkrat je prestopil. Mehka je bila, vdajala se je in bežala pod težo. In še dalje je koračil in neprenehoma mu je zvenčalo v uho: Hiti, hiti, Peter, ure teko in z njimi prilike! Hiti, hiti, Peter, sreča je kakor riba! Pri glavi zgrabiš, pa se ti pri repu izmuzne. In v drugo uho je klical strah pred nesrečo, človeška omahljivost in nezaupnost: O Peter, o Peter, skrinja, ki se bo peljala z njo za druge gore, stoji že pripravljena sredi sobe, šumeča krila in bleščeče srajce so še vanjo vložene in tudi pisani robci in modre nogavice. Na steni tikata ura in črni kazalec se suče naprej in naprej, bližajoč se času, ko priukajo svačje!

Kmet misli in gazi vodo do kolena. Haj, prizvonile so sani, počle so pištole in zasmejali so se košatorepi, debelogrivi in težki konji. Godci pliskajo, svatje vričajo in v šumu in hrumu prestopi prag lepa nevesta. Kdo je tisti tam, ki prihaja moker in premrzol po rebri? Peter, Peter, to je tvoja postava!

Kmet gazi do pasa, vroč je in misli naprej. Hej, svatje sede za mizo in v lica se jim žare svetli pečeni purani in visoki bokali cekinastih vin. Zenin sedi tik neveste, ki ni manj lepa kakor gartroža, pod mizo lovi njeno roko in njeno okroglo koleno. Nekdo obeta devet sinov in devet hčera, a kdo je tisti, ki se je privlekel moker in premrzol za peč? To si ti Peter, ki si izgubil vojsko in cesarja!

Kmet pljuska z rokami vodo na desno in levo, krepko gazi, a spredaj in zadaj beži naprej zelena gladina. Zanaša ga, zvrne ga po dolgem in se ne briga zato, da jo on udriha s škornji in pestmi. Nenadoma ga zgane s svojim plaščem in gladina in čista beži v daljino.

A Terezinka še nima ženina. Na kmeta misli, ki se je prerival mimo nje po cesti s parom volov. Na hišo misli, ki je bela in prijazna, in na psa, ki čuva dom in kmeta. Kako cvete njegova ajda, kako šušti zlata njiva pšenice, ko se vali preko nje veter! In kako prepoje in prebudi njegov gozd dolge južne dni in noči, ko se tali sneg in gredo v deželno gorke časi! In kdaj pride ponjo, po nevesto, da mu bo vroča mlada žena?

Tako misli, ko strmi s holma na zeleno Savo. In svoji areci se smeje in kaže sredi rdečih in žarečih ustnic zobe, ki so beli in zdravi kakor kremen. A gleda izpod visokega čela kakor siva vrana, ko vidi človeka, ki pobira kamen.

(Konec)

Mladec je pokimal z glavo in vstal. Gat ga je spremljal do vhoda, nad katerim je bilo naplaveno: levi parket.

"Vidite tisto damo v obleki iz višnjeve svilne? Ta je prava. Zdjaj pojdite na delo."

Mladec je izvršil naročilo. Prelil se je med stole, kjer se je spodtaknil in padel pod sedež št. 62. Torbica je bila odprta, je padla na tla in njena vsebina se je raztresla po parketu. Uslužno je pobral vsebino in jo podal rdeči dami, oprostivši se za nerodnost. Samo listič je obdržal v rokavu.

Gat je opazoval tatovo spretnost pri vratih. Srce mu je močno utripalo: v nekaj trenutkih bo njegov sum razpršen ali potrjen.

Ko sta se bila zvečer z ženo peljala v gledališče, je opazil, kako ji je pri izstopu iz avtomobila neki neznanec stisnil v roko listek. Niti najmanj ni dvomil, da gre za sporočilo njenega ljubimca. Ne da bi ga poznal, ga je strašno zamrzil. In sklenil je, da se mora za vsako ceno uveriti, ali ga žena vara ali ne.

Bil je še ves zatopljen v te misli, ko ga je nekdo potprepal po rami. Mladec mu je stisnil listek v roko in dejal:

"Nate, kar želite."

Gatu se je zdelo, da drži ogel na dlan. Stekl je na hodnik in razgrnil listek. Izprva ni razumel ničesar, potem pa se je od srca zasmejal. Na listku je bilo natanjeno besedilo: "Milostiva, ne pozabite obiskati Millerjeve trgovine pri drugi sezonski razprodaji! Cene so neverjetno nizke!"

Gatu se je odvalil kamen od srca. Sum, ki ga je mučil zadnje tedne in mu naravnost grenil življenje, se mu je mahoma zazdel otročji in smešen. Prišlo mu je na um, da ga žena ne more varati in da mu je neskončno zvesta. V tem ga je posebno utrdil reklamni listek, ki ga je žena prejela pri vstopu v gledališče in ga "skrila" v torbico, da ga mož ne bi videl.

Oglasil se je zvonec. Gat je krenil proti vratom z napisom: levi parket. Naletel je na svojo ženo, ki je bila videti zelo razburjena. Nežno jo je vprašal:

"Kaj ti je, draga? Ali hočeš popuščiti cigareto?"

"Pomisli, kakšna drznost!" mu je odgovorila. Nekdo mi je bil ukrad iz torbice briljantno iglo, ki sem jo bila snela, ker se mi je pokvarila zaponka. Kakšna predrznost!"

Gat se je spustil v dir skozi foyerje. Sele v naslednjem dejanju je prišel zopet k njej. Razburjen je sel poleg žene, nežno ji pogladil roko in rekel:

"Nikar se ne vznemirjaj, kupim ti novo."

Naslednji dan je prejel moški, Herbert Fuller po imenu, tole pisanje:

"Dragi Herbert! Kadar mi boš v bodoče kaj javil, stori to opreznije kot snoči. Moj mož je videl, kako mi je tvoj zaupnik stisnil nekaj v roko. Pretrpela sem strašne muke, preden sem jo mogla zamenjati za reklamo tvrdke Miller. Poslal je nad mene tatu, ki pa je na srečo ukradel napačni listek. Jezi me pa to, da mi je tat odnesel tudi briljantno iglo. Nu, ta stvar ima dobro stran: moj mož mi je obljudil, da mi kupi novo. Kar me teši, je to, da je zdaj prepričan o moji nedolžnosti. Kolikor ga poznam, bo tudi nova briljantna igla lepa in dražja od ukradene. Zvečer pojde na sejo. Sestanek kakor po navadi. Poljub! Tvoja..."

Koliko ur.

Neki popotnik je gredoč skozi Zalec vprašal kmeta, ki je stal pred hišo: "Priatelj, povej mi, koliko ur je od tukaj do Ljubljane?"

"Ur?" reče kmet, "skoraj v vsaki hiši imajo eno, ponekod še celo po več."

"Ne mislim jaz tako," reče popotnik, "ampak želim le izvedeti, koliko računajo približno od tod do Ljubljane; to mi povejte, vas prosim."

"Koliko računajo? Če greste peš, ne računajo nič, če se hočete peljati, se pa le pripravite na par 'kovačev,' reče šalivec in odide v hišo."

IŠČEM SVOJEGA SINA

Joe Stimac, kateri je odšel od svoje sestre še dne 25. marca 1928, pa se javi ne sestri in tudi ne svojemu očetu in materi. Prosim bratje in sestre čitatelji iz višnjeve svilne? Ta je prava. Zdjaj pojdite na delo."

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (August 31-28) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo ravnomo, da vam lista ne poteka. Ako lista ne prejme, je mogoče vstavljen, ker ni plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljen vled napačnega aslova, pišite nam dopisnico in avedite stari in novi naslov. Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$6.00 in za pol leta pa \$3.00. Člani S. N. P. J. doplačajo \$4.80 za to, za pol leta \$2.40.

Za mesto Chicago in Cicero a leto \$7.50, pol leta \$3.75, za lano \$6.30.

Za Evrope stane za pol leta 4.50, za vse leto pa \$9.00.

Tednik stane za Evrope \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO

"PROSVETA"

2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

IŠČEM ŽENSKO

za domača hišna dela opravljati pri družini. Jaz sem vdovec in želim dobiti dobro žensko. Plača po dogovoru. Ako se sporazumeva drug z drugim bi se tudi oženil. Ako katero veselil in resno misli, naj se prijavi čim hitreje na naslov: P. K., R.F.D. Box 161, East Brady, Pa.

(Adv.)

IZVRSTNA PRILIKA

Člani in članice S. N. P. J.

Sedaj lahko dobite

list Prosveta vsek dan za eno leto in knjigo AMERIŠKI SLOVENC, vredno \$5.00—ako nam pošljete brez odbitka svoto \$7.80.

Ali pa tri knjige: SLOV-ANGLEŠKA SLOVNICA, vredna \$2.00, ZAKON BIOGENEZE, vredna \$1.50, in PATER MALAVENTURA V KABARETU, vredna \$1.50, skupaj vrednost \$5.00 in dnevnik Prosveta za eno leto za svoto \$7.80.

To velja za člane S. N. P. J. za vse stare in nove naročnike. Ne člani plačajo \$9.00.

Lahko dobite pol leta dnevnik Prosveta in skupne vrednosti na \$2.50 knjig, n. pr. JIMMY HIGGINS, ZAKON BIOGENEZE, ali pa ZAJEDALCE in HRBENICO in INFORMATOR ako nam pošljete svoto \$4.00. Ne člani pošljete \$4.50. Ali pa za \$3.00 pol leta list Prosveta in knjigo JIMMY HIGGINS. Ne člani \$3.00.

To vse velja za stare in nove naročnike. Vse mora poslati celo svoto brez odbitka. Denar in naročila pošljite na upravnništvo na naslov:

Prosveta, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Ime .....

Naslov .....

Država .....

Polštiam \$ .....

PRIPOROČA SE

da svoje prihranke redno viagate pri nas. Mi bodemo skrbeli za varnost vaših vlog, kar bo nekega dne zelo velike koristi za vas.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 Blue Island Ave.

Chicago, Ill.

OTTO KASPAR, predsednik

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA CLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENJA POJASNILA